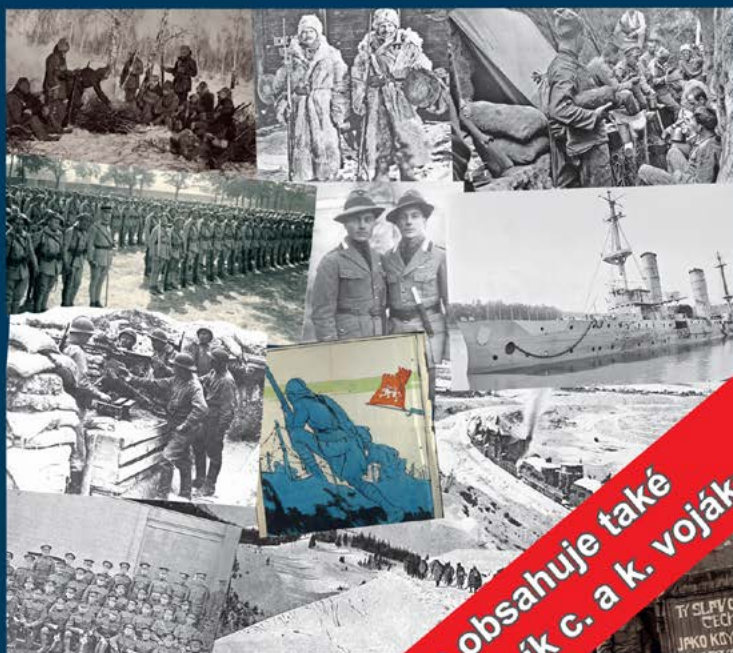

Václav Vlk st.

Život, boj a smrt
pod sedmi vlajkami
Češi a Slováci 1914–1920

kniha obsahuje také
válečný deník c. a k. vojáka

Václav Vlk st.

Život, boj a smrt pod sedmi vlajkami

Češi a Slováci 1914–1920

Praha 2025

Copyright © Václav Vlk st., 2021

Graphic Design © ORM, 2021, 2022

Deník © Karel Petrách - heirs

ISBN 978-80-7551-384-7

Češi a Slováci pod sedmi vlajkami 1914–1920

Před více než sto lety byl dne 28. června 1914 spáchán srbským nacionalistou Gavrilem Principem atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho českou manželku hraběnkou Žofii Chotkovou, a bohužel se často ukazuje, že dnešní neznalosti našich dějin jsou tak rozsáhlé, že je potřeba je doplnit. Abychom pochopili, kdo jsme a kam jdeme, je potřeba si osvěžit či nově získat skutečné informace. Protože, jak prý stojí v Talmudu, „vše souvisí se vším“. A také proto, že v dějepis, a to hned od základních škol, se často, jak říkal Bohumil Hrabal, „pábí“, nechceme-li rovnou říci, že lže a klame.

A myslíte-li si, že je to zbytečné a že není nutno se historií a přemýšlením o ní nějak zabývat, mějte na paměti staré heslo, které platí i v našem sporu a v potýkání s našimi sousedy a ve stále se opakující otázce, kam a jak patříme do Evropy. Stále a stále se objevují hlasatelé „nových zaručených pravd“, v nichž mnozí se nás opakovaně snaží přesvědčit, že jsme jen národem zbabělců a hlupců. A že pokud nepadneme na kolena před těmi či jinými mocnými a jejich „jedinou správnou ideologií“, jsme ztraceni. Jenže je to jinak: ***Chceme-li zničit národ, musíme nejprve zničit jeho morálku a padne nám do klína jako zralé ovoce.*** No a teď vás nechám přemýšlet, zda tohle řekl Sun-c', slavný čínský vojevůdce a filozof, anebo V. I. Lenin. (Odpověď najdete na konci kapitoly.)

I. světová válka byla ve skutečnosti válkou všech proti všem

Takovéto heslovité, obecně známé shrnutí, že šlo o válku Dohody – Spojené království, Francie a Rusko, a po vypuknutí války se k Trojdohodě připojila Itálie, dále pak Spojené státy americké, Srbsko, Belgie (vláda v exilu), Rumunsko, Japonské císařství, Řecko a Portugalsko, Andorra, Brazílie, Československo (příprava v exilu), Kostarika, Kuba, Guatemala, Haiti, Honduras, Libérie, Černá Hora, Nikaragua,

Panama, San Marino, Siam (nyní Thajsko) a koloniální země Egypt (Spojené království), Libye (Itálie), Alžírsko (Francie) – proti Ústředním či Centrálním mocnostem, tzv. Čtyřspolku, (zahrnoval především Německou říši a Rakousko-Uhersko, ke kterým se přidaly Osmanská říše a Bulharsko), je příliš jednoduché.

Uvedme namátkou, jaké se vlastně skrývaly na evropském bojišti I. světové války – tehdy nazývané Velká válka – jednotlivé válečné konflikty:

Rakousko-Uhersko vedlo válku proti **Srbsku** a království **Montenegro**, tedy **Černé Hoře**. Ovšem také proti **Bosně a Hercegovině**.

Itálie vedla válku proti **Rakousku**, ale hlavně jí šlo o **Slovinsko** a **Dalmácii** – pobřeží nynějšího Chorvatska. Dále okupovala **řecké ostrovy** Dodekany (ostrov Kos a okolní ostrovy) u tureckého pobřeží.

Německo válčilo proti **Francii** a **Belgii** a **Lucembursku**. Úmyslem císaře Viléma II. a jeho generality bylo dokončit staré plány, které zavrhl Bismarck, vytvořit Velké Německo v čele s císařem. Což však nebylo nejprve přijatelné pro jednotlivé německé panovníky a po tom, co byla 18. ledna 1871 vyhlášena Německá říše (*Deutsches Reich*), hrozil mezinárodní konflikt se státy, jež se sice nacházely na území s německým obyvatelstvem, nebyly však členy Německého spolku (Nizozemsko, Rakousko, Švýcarsko atp.). Panovník Německa tedy používal titul **Deutsche Kaiser** (německý císař), což je zásadní rozdíl oproti **Kaiser der Deutschen** (císař Němců). První titul byl zvolen proto, aby vyjadřoval, že německý císař je sice německým císařem, ale nevládne nad všemi německým zeměmi. Pro uskutečnění původního plánu bylo nutno Rakousko a další území, a to včetně zemí Království českého, po „vítězné válce“ pohltnout. Rakouský císař Karel I. se tomu pak marně pokoušel zabránit, mimo jiné pokusem ustavit Rakousko jako federální stát.

Rakousko-Uhersko a **Německo** společně vedli válku proti **Rusku**, následně se **Rusko** pokusilo uchvátit Halič a proniknout **přes Slovensko** (Horní Uhersko) **až do Čech**, které by „osvobodilo“.

Maďarsko (Uhersko) chtělo dobýt a zničit **Srbsko** a svého souseda **Rumunsko**.

Srbsko se spojilo proti **Rakousko-Uhersku** a **Německu** s královstvím **Montenegro** – **Černá Hora**.

Turecko chtělo dobýt **Balkán** a nepřijít o své državy na Blízkém východě – **Sýrii**, **Palestinu**, **Jordánsko** atd. Ty naopak chtělo získat **Velké Británie**.

Bulhaři si vyřizovali účty se **Srby** a chtěli obsadit **Makedonii** a dnešní oblast Srbska, kterou obývají tzv. Šopi (od Sofie směrem na Bělehrad).

Němci a **Rakušané** bojovali **proti obnovení Polska** a za jeho připojení k **Německu**.

Poláci bojovali proti **Němcům** a **Rakušanům** a snažili se všechny ze svého území okupovaného po tzv. Trojím dělení (1772–1795) **Ruskem**, **Rakousko-Uherskem** a **Pruskem** (Německem) vyhnat. Bojovali ale také proti **Ukrajincům**, kde měli územní nároky.

Rusové – carská armáda bojovala proti **Německu** a **Rakousko-Uhersku** a následně proti **Sovětům**. **Ukrajínští nacionalisté** bojovali proti **Rusům** a následně proti **Sovětům**, **Rusíni** z Haliče proti **Rakousku** atd. atd.

Češi, po celkem vstřícné náladě a věrnosti Rakousku-Uhersku a císaři Františku Josefovi I. na začátku války začali mít v průběhu doby Rakouska, a Němců obecně dost.

Trocha starší historie...

Konflikt mezi Němci a Čechy se znovu rozhořel po české porážce, kdy byli poraženi kališníci, tehdy zvaní utrakvisté, v bitvě na Bílé hoře 1620. V 15. století bylo pod obojí dominantní vírou v Čechách a silné zastoupení mělo i na Moravě. Utrakvisté se ovšem vždy považovali za plnohodnotnou součást nerozdělené katolické církve. Jak mi řekl v přátelském rozhovoru kardinál Dominik Duka, oni se tak trochu považovali za ve víře pevnější křesťany ve srovnání s ostatními. Porážku na Bílé hoře a rekatolizaci po rakousko-španělském způsobu doprovázela likvidace špiček národa a v důsledku národa vůbec. Soupeření mezi Čechy a českými Němci a Vídni probíhalo od poslední třetiny 18. století, prvně vrcholilo kolem roku 1848 a pak ve větší či menší

míře pokračovalo až do roku 1918. Přesto se však většina Čechů považovala za loajální občany Rakouska. To zásadně změnila teprve I. světová válka, tehdy zvaná Velká válka. Pro válku jsou potřeba armády, tehdy početné.

A zpět na začátek I. světové války...

Počet českých mužů mobilizovaných ze zemí Koruny české do císařské armády bývá odhadován na 1,4 milionu, nejasné je, kolik bylo mobilizováno tehdejších českých a moravských Němců. Ve válce padlo na straně Rakouska podle dřívějších statistik přibližně 140 000 českých vojáků. V tom však nejsou započítáni čeští a moravští Němci, kteří měli ztráty asi 90 000 padlých – celkově na bojištích padlo asi 270 000 obyvatel českých zemí, k tomu je ještě třeba započítat „nezvěstné“, kterých bylo podle zpřesněných statistik dalších 180 000.

Původní válečné statistiky pocházející z podkladů rakouské armády uvažovaly tak, že mnoho nezvěstných se ve válečné vřavě ztratilo, a nemusí být tedy všichni mrtví. Pak tato otázka zůstala dlouho „passé“, na objasnění neměla zájem ani první republika a následně nacisté, a komunisté už vůbec ne. Podle výpočtů demografa Vladimíra Srba činil u nás počet padlých a zmizelých během I. světové války v letech 1914–1918 zhruba 300 000 osob. Tedy drastické ztráty. Na území ČSR zůstalo také 210 000 válečných invalidů.

Znáte-li počet českých vojáků bojujících a padlých v I. světové válce (a počet československých vojáků ve II. světové válce v zahraničí), můžete se jen divit, kde se sebralo dodnes v Evropě, ale i u nás rozšířené přesvědčení, že „Češi nikdy nebojovali“. (A jsou tedy zbabělci.) No, je na čase přiznat, že začátek byl v době první republiky, která mávala v propagandě cca 90 000 legionáři, ale poněkud „zapomněla“ na vojáky bojující na straně Rakouska, a dokonce i na další naše vojáky bojující třeba v Srbsku, v americké armádě atd.

Nacistům to pak vyhovovalo. A po světě tuto zkreslenou informaci pilně rozšiřovali a tloukli ji do hlavy i obyvatelům protektorátu (*Protektorat Böhmen und Mähren*), zatímco Hitler měl takový strach z českých vojáků, že přísně zakázal, aby byly vytvářeny pro wehr-

macht české jednotky, jak pár kolaborantů navrhovalo. V deníkové knize *Monology ve Vůdcově hlavním stanu 1941–1944* říká, že se obává, že by české jednotky v prvním vhodném okamžiku přešly na stranu nepřítele. Což se pak potvrdilo, když jednotky „vládního vojska“ sabotovaly v Itálii boj proti partyzánům; velká část jich dezertovala a přešla k partyzánům a následně k československým jednotkám v Anglii.

Komunistům lež o české zbabělosti také náramně vyhovovala, stejně tak jako našim „moderním intelektuálům“ po roce 1989. Vhodně to zapadalo do módní intelektuálské levicové vlny *oikofobie*. To je podle odborné definice „averze až nenávist vůči vlastnímu domovu, vlasti, národní kultuře a vlastní společnosti“. Ale vraťme se zpět.

Ve Vídni převládl za I. světové války politický směr, určený z Berlína, že české země bude nutno po „vítězné válce“ germanizovat. Vůdci českého národa, kteří byli Vídní vězněni od 6. prosince 1915 do 3. července 1916, přitom byli dlouho zastánci vytvoření Rakouské federace, včetně zapojení českých zemí do tohoto federálního uspořádání. Karel Kramář s Aloisem Rašínem, českým poslancem Rakouské říšské rady (zákonodárný sbor Rakouského císařství), politikem a novinářem Vincencem Červinkou a dnes již zapomenutým českým politikem Josefem Zamazalem byli přesto Rakouskem odsouzeni k trestu smrti pro velezradu a vyzvědačství.

Slovanští obyvatelé českých zemí nejprve ztratili důvěru ve smysl a spravedlnost války na východní frontě proti Rusku. Následně pak na balkánské válečné frontě proti Srbům a Černohorcům.

Na haličské – východní – frontě a na srbské frontě začaly německá císařská a rakouská armáda hned od počátku bojů páchat hromadné válečné zločiny. A to zásadně na slovanském obyvatelstvu a pak, jistě, na židech. To vše podnítilo české vojáky k dezerci, hlavně k přechodům na ruskou i srbskou stranu (viz v knize dále).

Na jižní – italské – frontě však české oddíly statečně bojovaly. Zde Češi jako součást rakouské armády spolu se Slovinci a Chorvaty bránili balkánská území osídlená Slovany.

...tito Slované, kteří (se) na ostatních frontách masově vzdávají, bijí (se) na naší frontě s obzvláštní neústupností. Stačí uvést Čechy, kteří se s nedostižnou houževnatostí bránili a raději se v kavernách (dutiny a zahloubení ve skalách) nechali zabít, než aby se vzdali, hlásilo velení třetí italské armády svědectví o nasazení Čechů během jedenácté bitvy na Soče.

Do bojů na italské frontě se německé jednotky zapojily na podzim 1917. V té době také na této frontě začali přecházet čeští vojáci – samostatně i jako zajatci – na opačnou bojující stranu.

O konci bojů na italské frontě je však nutno říci, že to byli Maďaři, kteří jako první hromadně odmítli poslušnost císaři, následně vyhlásili 30. října 1918 nezávislost a jejich jednotky uprchly z fronty v bitvě u Vittorio Veneto. 1. listopadu 1918 zprostil císař Karel I. uherskou vládu přísahy věrnosti.

Také rakouští vojáci začali hromadně dezertovat – a jejich vedení se naprosto rozpadlo a uteklo. Proti útočícím Italům chránily civilní obyvatelstvo, z bývalé rakouské armády pouze jednotky české, slovenské a chorvatské. 29. října 1918 požádaly rakouské císařské úřady Itálii o příměří. Italové však pokračovali v dalším postupu na Trento, Udine a Terst. Rakušané, zbývající Němci a Maďaři utekli anebo byli zajati (350 000); jedině jihoslovenské a české jednotky bránily raněné, týl a obyvatele. Slovinci si to dobře pamatují, u nás o tom neví nikdo.

Kromě vojáků bojujících v rakousko-uherské armádě se také dosti velký počet Čechů zapojil do bojů na opačné straně. Šlo o české vojáky a české jednotky v různých armádách, neznámější jsou československé legie, které se rekrutovaly z dřívějších emigrantů, válečných zajatců a přeběhlíků. Počet oficiálně uznaných legionářů se uváděl na 90 000, bylo jich však – včetně vojáků bojujících v Srbsku, Černé Hoře, Řecku, Rumunsku – ve skutečnosti okolo 120 000. Z těch následně „úředně uznaných“ v bojích přišlo o život asi 5 500. Na stovky a tisíce dalších zahynulých za I. světové války se od počátku tak nějak „progresivně“ zapomínalo.

Čechoslováci, tedy dnes korektně Češi a Slováci, bojovali prakticky všude. A o tom je tato kniha. Pro vysvětlení: Československá národní rada (francouzsky *Conseil national des pays tchèques*) vznikla v roce 1916 v Paříži jako reprezentativní orgán zahraničního odboje z iniciativy Čechů Masaryka a Beneše a Slováků Štefánika, Osuského a dalších.

Odpověď na otázku ze začátku kapitoly.

Kdo řekl: „Kdo chce zničit národ, musí nejprve zničit jeho morálku a padne nám pak do klína jako zralé ovoce.“

Řekl to Sun-c', žijící v letech 544 př. n. l.–496 př. n. l. a citát je z knihy *Umění války*, která je snad vůbec první knihou o taktice a strategii. A je platná dodnes.

Autoportrét na feldpostce z fronty

Celou publikaci doplňují feldpostky zasílané Janem Příbylem
(podrobněji na str. 116-117).

1 Co předcházelo

Vraťme se ještě před dobu, kdy čeští, slovenští a pak českoslovenští vojáci bojovali a umírali ve válce, která podle tehdejších vzdělců a novinářů neměla vůbec vypuknout. Protože svět byl obchodně plně propojen, ekonomika vzkvétala, budovala se celá nová města nebo alespoň jejich čtvrti, technika ukazovala světlé zítřky, moderní továrny, telefon, automobily, vzducholodě a letadla, Titanic měl být nepotopitelný, sociální demokracie úspěšně bojovala za dělnickou třídu a pracující, všude se jevila (údajně) jen skvělá budoucnost.

Jak již bylo řečeno, 28. června 1914 spáchal srbský nacionalista Gavrilo Princip atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho českou manželku hraběnkou Žofii Chotkovou, kvůli níž se d'Este vzdal pro své děti nároků na rakouský trůn, ačkoliv byl původně hlavním pretendentem. Při své rezignaci netušil, že jeho potomky pak nacisté zavřou do koncentráku. Jeho synové Ernst a Maxmilián byli v Rakousku 1. 4. 1938 zatčeni a odvezeni do koncentračního tábora Dachau. *S oběma syny nacisté zacházeli krutě. Byli zapřaženi jako zvířata do káry s výkaly. Hnali je od latríny k latrině za stálého bití*, vzpomíná Leopold Fiegel (rakouský spolkový kancléř 1945–1953, ministr zahraničí 1953–1959), sám vězeň nacistů v Dachau a Mauthausenu.

Začátek, tedy spíše „katalyzátor“ I. světové války byl tedy v Bosně a Hercegovině, tehdejším rakouském protektorátu. Tehdy jsme všichni patřili do Rakousko-uherské říše. Za války pak do sféry německého vlivu – jako dnes do EU. Rusko bylo tehdy zaměstnáno válkou na Dálném východě a v Evropě ovládalo část polského území až téměř k hranicím Varšavy. Díky jeho vítězství ve válce s Tureckem bylo zpod pětisetleté osmanské nadvlády osvobozeno Bulharsko roku 1878. Rusko v té době zastávalo silný protiněmecký postoj – a Turecko stálo na německé straně.

Německo, do té doby rozdrobené do mnoha států, se spojilo 1871 do jedné říše (jako v roce 1989 západní Německo a NDR) a začalo

rychle ovládat střední a východní Evropu. Základním heslem bylo vytvořit Panevropu a ekonomicky *Drang nach Osten*, zatímco dnes je hlavním heslem Unie vytvoření „jednotné Evropy“ a připojení či ovládnutí jižní a východní Evropy – viz pokus o asociační dohody mezi EU a Ukrajinou. Lze tedy říci, že většina problémů a třecích ploch se v Evropě a mezi Německem a východem Evropy, opakuje i v současnosti. Jako již po více než tisíc let, že.

Češi se v tomto staronovém konfliktu opět museli rozhodnout „s kým, o čem, za co a pro koho“. Samozřejmě, že v tom neměly české politické špičky jasno. A občané už vůbec ne. Je-li ale historie matkou moudrosti, zkusme se učit.

Základním faktem je, že političtí představitelé sjednocené Německé říše po roce 1871 (datum vytvoření jednotného německého císařství) se od počátku nikterak netajili tím, že jim nevyhovuje představa složitého řešení společných zájmů celé Evropy a všech evropských národů. Šlo o to, jako dnes, zda bude „Evropa německá“, či „Německo evropské“. V pojetí německých nacionalistů a jejich přívrženců mezi českými a moravskými Němci Evropa vždy znamenala „Německo“. Šlo jen o to, co byla podle nich ta „jejich Evropa“.

Slovo Evropa jsem nacházel vždy v ústech takových (německých) politiků, kteří žádali od jiných mocností něco, co se neodvažovali požadovat svým jménem. To neřekl prosím Václav Klaus o současném stavu Evropské unie. To prohlásil první německý říšský kancléř, kníže Otto Bismarck o politicích německého císařství.

Pro jiné německé politiky, tradičnější intelektuální vůdce a publicisty a samotného Bismarcka, byla od první poloviny 19. století mnohem přijatelnější koncepce Střední Evropy (*Mittleuropa*), v níž by se politická a kulturní převaha německého národa prosadila zřetelněji a silněji než v rámci celé Evropy. (Jiří Kořalka: *Mittleuropa Friedricha Naumanna jako plán německé hegemonie v Evropě za první světové války.*)

Někteří liberální a demokratičtí poslanci německého Národního shromáždění ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1848–1849 se dali unášet představami o rozšíření německé střední Evropy, takzvanou

velkoněmeckou koncepcí (*Großdeutsche Lösung*). Pozvání Čechů jako slovanského, ale z tehdejšího německého pohledu „vhodného“ národa bylo pokusem rozbít rakouské mocnářství a připojit země Koruny české, kde žila význačná část německy mluvících obyvatel.

Kde se ta idea vzala? Model „sfér vlivu“ a rovnováhy sil byl vytvořen po porážce napoleonské Francie na Vídeňském kongresu v letech 1814 a 1815. Na čas učinil rakouské císařství dominantní mocností ve střední Evropě. Tento německý dualismus nabízel dvojí řešení národního sjednocení německy mluvících zemí (a pod ně spadajících zemí a oblastí). Pro německy mluvící země, kdy rakouské císařství bylo silným a jednotným státem pod vládou Habsburků, další rozdrobené německy mluvící státy a Prusko, byl hledán společný politický systém. Vídeň však nebrala v úvahu narůstající sílu Pruska a neuvědomila si, že Prusko může konkurovat Rakousku jako vůdčí mocnost mezi německými státy. Navrženy tedy byly tři koncepce:

- 1) Maloněmecká koncepce (*Kleindeutsche Lösung*): „malé Německo“, které nezahrnovalo rakouské země, ale součástí bylo i Prusko a Východní Prusko. Podporoval ji posléze první německý kancléř Bismarck.
- 2) Velkoněmecká koncepce (*Großdeutsche Lösung*) čili „velké Německo“ se zahrnutím rakouských (a tím pádem i českých) zemí. Vybral si ji nacionalistický německý císař Vilém II. Pruský, a proto Německo zosnovalo I. světovou válku 1914–1918. Následně ji zastával nacionální socialista Hitler.
- 3) Koncepce „třetího Německa“, tj. Německa bez Pruska i Rakouska. Tato myšlenka se však původně téměř neujala. Byla však realizována vítěznými Spojenci v roce 1945.

Už v roce 1848 se počítalo se zahrnutím do „moderního německého státu“ s Předlitavskem, složeným z rakouských (a tím pádem i českých) zemí, ale také Bosny a Hercegoviny. Zvláštní součástí mělo být Zalitavsko složené z Uherska, Království chorvatsko-slavonského a svobodného přístavu Rjeka. Počítalo se s rozšířením a postupem podél Dunaje na Balkán, obsazením Srbska, připoutáním Bulharska a pozemním spojením až do Cařihradu (Osmanská říše, dnes Turecko).

Großdeutschland – Velkoněmecko podle plánů v roce 1918

Mapa Velkoněmecké říše 1943 dle NSDAP

Následovat měl *Drang nach Osten* (Cesta na východ), jak hlásali nacisté. Poněkud se jaksi zatajuje, že tyto plány nevymyslel až Hitler, že byly přítomny v německém národě již od začátku 19. století.

Nejednou se ve Frankfurtském parlamentu roku 1848 hovořilo o Spojených státech střeoevropských nebo dokonce o Spojených státech evropských, ve všech případech za předpokladu německé dominance. Představa *Mitteleuropy* po našem vstupu do Evropské unie a po celkem logickém převzetí kormidla Unie Německem po zavedení eura jako platidla nabývá dnes opět na síle. Dnešní eurohujerství ani euroskepticismus se od tehdejších příliš neliší.

Vztah Čechů k Rakousku, tedy rakouskému císařství od roku 1848 až do roku 1914, lze vyjádřit dvěma zdánlivě protichůdnými tvrzeními jednoho a téhož českého politika, a to Františka Palackého. Českého historika, spisovatele a organizátora českého kulturního a vědeckého života, zvaného též „Otec národa“ (zde na obrazu Jana Vilímka).

Teze první: *Kdyby Rakouska nebylo, museli bychom je vytvořit v zájmu Evropy i lidstva samotného.*

Teze druhá: *Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.*

Stanovisko první je ze dne 11. 1. 1848 a bylo obsaženo v dopisu Frankfurtskému sněmu. Stanovisko druhé pak vzniklo po útoku na Čechy jako národ a tvrzení, že nás Němci, když nechceme spolupracovat, zničí jako národ a stát.

Frankfurtský sněm se sešel 18. 5. 1848 a jeho úlohou bylo vytvoření ústavy budoucího sjednoceného Německa, které mělo zahrnovat všechny „německé státy“, a to včetně Čech a Moravy. Už tehdy to bylo předmětem různých výkladů a na obrázku je vidět karikaturu, jak se němečtí vedoucí politici snaží „sešít“ vše, co je napadne, pod jednou německou vládou.

Německá říšská jednota sešívána ve Frankfurtu 1848

Jak je politika pomíjivá! Na karikatuře jsou od leva: Heinrich Wilhelm August Freiherr von Gagern, státník, který se zasazoval o sjednocení Německa, liberál Alexander von Soiron, člen Badenského stavovského shromáždění, Carl Theodor Welcker, německý profesor práv, politik a novinář a Friedrich Daniel Bassermann, zakladatel nacionálních novin *Deutsche Zeitung*. Kdo je dnes zná?

Rakouská vláda tento sněm vítala v rámci pomoci germanizaci státu, část habsburských politiků se však německé dominance obávala. Jako jediný neněmecký národ byli do Frankfurtu pozváni Češi, kteří však účast odmítli. Na to němečtí nacionalisté, kteří se považovali za přední pokrokové intelektuály, nikdy nezapomněli. Považovali to od Čechů za drzost. Protože byli přesvědčeni, že pozvání do Frankfurtu na sjezd bylo vlastně „vyznamenáním“ a uznáním českého národa

za jediné civilizované Slované. Vždyť mnoho „obyčejných“ Němců hledělo na Čechy jako na primitivy; takto například popisoval Čechy *Leipziger Blatt* (Lipský list): *Češi mají krvelačné rysy, vykulené oči, klející tlamy, vyceněné zuby.*

Karl Marx, přes svůj židovský původ zuřivý německý nacionalista, v revolučním listě *Neue Rheinische Zeitung* však měl také svůj názor na Slované a zvláště Čechy spíš podobný názorům Konrada Henleina: *Pak boj, nemilosrdný boj na život a smrt Slovanstvu, které zradilo revoluci (1848), ničující boj a bezohledný terorismus – nejenom v zájmu Německa (proti nim), ale také v zájmu revoluce! (Der demokratische Panslawismus, 15. 2. 1849.)*

Friedrich Engels, spoluautor Komunistického manifestu (datum vydání 21. únor 1848), se schválením a souhlasem šéfredaktora Karla Marxe publikoval v *Neue Rheinische Zeitung* v roce 1849:

Po prvním vítězném povstání francouzského proletariátu (revoluce roku 1848, které začaly ve Francii, známé také jako „Jaro národů“) budou osvobozeni rakouští Němci a Maďaři a na slovanských barbarech vykonají krvavou pomstu. Všeobecná válka, která pak vypukne, rozmetá tento slovanský spolek a tyto malé mizerné národy zničí včetně jejich jména. Příští světová válka nezničí jen reakční třídy a dynastie, ale také odstraní reakční národy z povrchu země. A to je také pokrok. (Citát z článku *Der magyarische Kampf*, 13. 1. 1849.) Tento plán na zničení reakčních národů, čímž byli myšleni Slované, pak převzal do svého programu Adolf Hitler. Jak že to hlásají dnes pokrokaři v Bruselu: Národ je zločin a je nutno jej odstranit?

Zástupci českých a moravských Němců, kteří se tehdy ještě nenazývali „sudetskými Němci“, však na sněm do Frankfurtu přijeli a požadovali, aby země Koruny české, tedy Čechy, Morava a část Slezska, která zůstala rakouskému císařství po prohrané válce s Pruskem, byly zahrnuty do plánované Velkoněmecké říše.

V dopise do Frankfurtu však Palacký jako zástupce Čechů mimo jiné říká:

Dopisem ze dne 6. dubna léta [míněno roku] tohoto, jste mi, vysoce vážení pánové, prokázali čest, že jste mne pozvali do Frankfurtu,

abych byl oučasten jednání Vašich, hlavně směřujících k tomu, aby co nejrychleji svolán byl německý parlament (...) S radostným překvapením shledal jsem v tom plné a platné svědectví důvěry, kterou nejznamenitější mužové říše německé ve smýšlení mé pokládati nepřestávají: neboť povolávajíce mne ke sněmu „německých vlastenců“, propouštějí mne sami z obviňování, rovněž tak nespravedlivého, jakož opět i opět na mne uvalovaného, že bych se kdy ukázal býti nepřitelem německého národu.

Na pozvání Vaše, pánové, nemohu ani sám osobou svou přijíti, ani na místě svém odeslati jiného „bezpečného vlastence“. Dovolte, abych Vám nyní, co možné krátce, přednesl své toho důvody.

Účel Vašeho shromáždění jest, na místo dosavadního svazku knížat (německých) postaviti svazek německého národa, národ německý uvéstí ve skutečnou jednotu, utužiti cit německé národnosti a tímto způsobem rozmnožiti moc a sílu říše německé. Jakkoli ctím toto snažení i pocit, na kterémžto se zakládá, a právě proto, že je ctím, nemohu nikterak účastniti se v něm. Já nejsem Němec, aspoň se jím býti necítím – a za pouhého potače [přítakávače], nemajícího ani mínění, ani vůle, nechťeli jste mne zajisté k sobě povolati; pročez musil bych ve Frankfurtě bud' city své zapíratí a se přetvařovati, anebo když by k tomu přišlo, hlasitě odporovati.

K prvnímu jsem příliš upřímný a prostomluvný [pravdomluvný], ke druhému pak nejsem dosti drzý a bezohledný; nemohu totiž sobě toho připustiti k srdci, abych protivnými zvuky rušil souhlas a svornost, kterouž pokládám za utěšenou i žádoucí netoliko ve svém vlastním domě, ale i u souseda.

Jsem Čech rodu slovanského, i se vším tím nemnohým, co mám i co mohu, oddal jsem se zcela i navždy ve službu svému národu. Tento národ malý sice jest, ale od jakživa zvláštní a sám o sobě stávající; panovníci jeho účastnili se od věkův ve svazku knížat německých, národ ale sebe sám nikdy k národu německému nepočítal, aniž také od jiných po všecka století kdy k němu byl počítán. Celé spojení Země české nejprve se svatou říší německou, a potom s německým spolkem, bylo od jakživa pouhé regale, o kterém český národ, čeští stavové,

sotva kdy chtěli věděti, aniž toho sobě všímali. (Iura regalia (lat.) = královská práva, což je souhrnné označení práv vyhrazených královskému majestátu či jinému suverénnímu správci.)

Věc tuto skutečnou vědí všickni němečtí znalci dějin tak dobře jako já; a chtěl-li by kdo ještě o tom pochybovati, nabízím se, že ji přivedu svým časem k ouplné a zřejmé jistotě. I kdyby se zouplna za pravdu přijalo, že koruna česká kdy byla s říší německou ve svazku lenním [podřízeném] (čemuž ale publicisté [ve smyslu veřejní vykladači práv a zákonů] čeští odjakživa odpírali), nemůže žádnému skutečnému znalci dějin přijíti na mysl, aby, co se dotýče záležitostí vnitřních, pochyboval o někdejší suverenitě a svézákonnosti vlády a Země české. Celému světu jest povědomé, že císařové němečtí, co se této jich hodnosti dotýče, od jakživa s národem českým ani dosti málo činiti neměli, že jim v Čechách ani nad Čechy nepřislušela moc ani zákonodární, ani soudní, ani exekutivní; že nikdy neměli práva vybírati ze země vojsko neb jaké regalie, že Země česká spolu se svými korunními zeměmi nepočítala se k žádnému z někdejších desíti krajů německých, že příslušenství k říšskému soudu komornímu nikdy se na ni nevztahovalo atd., že tudíž celé dosavadní spojení Země české s říší německou pokládáno i považováno býti musí nikoli za svazek národu s národem, ale za svazek panovníka s panovníkem. Žádá-li ale kdo, aby nad tento dosavadní svazek mezi knížaty nyní spojil se národ český sám s národem německým, jest aspoň toto vždy požadavek nový, nemající žádného historického základu právního, jemuž já o své osobě hověti oprávněna se necítím, pokud neobdržím k tomu výslovného i platného mandátu.

Tento dopis svolavatele všenněmeckého sjezdu rozzuřil a urazil. Považovali pozvání Čechů mezi Němce za jejich vyznamenání. V zásadě totiž mnoho, možná většina zástupců různých německých států a „kmenů“, jak se nazývali, zvláště pak čeští Němci, měli na Čechy takový názor, jaký vyjádřil německý poslanec z Chebu Karl Hermann Wolf ve svém projevu v rakouském parlamentu v roce 1897, jak jej cituje rakouský autor Payrleitner, kde prohlásil:

Každý, kdo zná dějiny, přece ví, že německý národ byl kulturním

národem už v dobách, kdy o Čechách ještě nebylo ani zmínky, a že Češi jsou v celé své kultuře jen žáky Němců a všechno, co produkují na poli kultury a literatury, jsou jen překlady z němčiny. Jestli se o nás, Němcích, domníváte, že si necháme vnutit jazyk tak kulturně méněcenného národa, tak se proti tomu budeme samozřejmě co nejrozhodněji bránit!

Na tomto místě zaznamenává protokol rakouského parlamentu už jen neustávající hluk a nesrozumitelnost řečnickových slov, neboť čeští poslanci protestovali odpovídajícím způsobem. Výkřiky, mlácením o lavice a halasem. Následně německý poslanec Wolf Čechy srovnával se Zulukafrý a Eskymáky. Parlamentní lavice poškozené českými poslanci říšské rady v budově na vídeňské Ringstraße dodnes ukazují návštěvníkům.

Druhým, zdánlivě protichůdným výrokem Palackého je prohlášení: *Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.* Zklamaný Palacký, původně vyznávající myšlenku „austroslavismu“, tedy toho, že v mnohonárodnostním Rakousku je nejlepší výhled na klidný život pro slovanské obyvatelstvo, byl rozčarován neskrývaně protislovanským a protidemokratickým rozhodnutím Vídně o rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867, které bylo koncem myšlenky federalizace. Němci v rakouské monarchii se však většinou zhlédli ve velkoněmecké myšlence a federalizaci zabránili. Federalizace a demokratizace habsburské monarchie by znamenala slovanskou většinu (viz str.69 - 70). Palacký postupně ztratil iluze o rakouské monarchii.

Konflikt mezi Čechy a Němci – českými i říšskými – narůstal. Už dávno před rokem 1914.

Začátek války tedy jen urychlil potřebu vyřešit tehdejší základní českou existenční otázku: Kým jsme, čím budeme a jak to ovlivníme?

2 Slavjanofilství? Austroslavismus? Legie!

Konec nadějím na rovnoprávné postavení Čechů v Rakousku

Češi měli na konci 19. století, a hlavně po roce 1914 teoreticky několik možností, jak se bude jejich místo ve středu Evropy vyvíjet dál. Zpočátku se část Čechů domnívala, že budou moci žít v Rakousku jako rovnoprávný národ, ale to se ukázalo jako nereálné. Politická idea spolupráce malých slovanských národů zvaná austroslavismus předpokládala mírovou spolupráci menších slovanských národů střední Evropy žijících na území habsburské monarchie, jimž by nedominovaly německy mluvící elity. Austroslavismus byl politický názor, podle něhož Slované jsou nebo by měli být hlavní oporou habsburské monarchie. Jeho počátky lze spatřovat v řeči J. Dobrovského před Leopoldem II. (1747–1792). Dále byl propagován zejména českými liberály v první polovině 19. století. Jako zásadní politický směr jej navrhl Karel Havlíček Borovský v roce 1846 jako protínávrh k panslavismu. (Panslavismus je idea jednoty slovanských národů, politický směr slovanské vzájemnosti, všeslovanství, většinou pod vedením Ruska.) Další zastánce tohoto směru František Palacký navrhoval pro české země federaci osmi národních krajů s výraznou samosprávou. Po porážce české revoluce v Praze v červnu 1848 tento program přestal být realizovatelný, i když teoreticky přetrvával do roku 1918.

Můžeme říci, že oba politické směry jsou dodnes zachovány v politice České republiky, ať už jako pramen politických snah o sjednocení Visegrádské čtyřky (V 4), anebo vnímání Ruska jako opory střední Evropy proti Německu a „liberální demokracii“ postupující z USA a Bruselu.

Vztahy mezi Čechy a Němci byly po věky složité, to ano, nicméně únosné. Vyhrotily se však právě na jaře roku 1848, a během několika týdnů se proměnily v trvalé trauma, ve svých dlouhodobých důsledcích dodnes ne úplně zhojené.

K tomu je potřeba ještě něco vysvětlit: V 19. století, kdy šlechta ještě ovládala politický a intelektuální prostor, byť již postupně ustupovala buržoazii a střední třídě, se zemská šlechta a s ní část vzdělavců a „buditelů“ rozdělila na dva zásadní politické tábory. Na jedné straně stáli takzvaně „ústavověrní“, kteří byli smířeni s podřadným postavením Království českého v rakouském mocnářství. Ti byli obecně více liberální a spíše pročeští a požadovali pozvolný pokrok ve vývoji společnosti a státu.

Proti nim se vymezila skupina takzvané „státoprávní šlechty“, která hájila historická práva koruny svatováclavské a měla velmi konzervativní a prokatolický postoj. Nakonec se po vzoru Německa ale rozdělila podle národnostního klíče, takže mnohé staré české rody se objevily na „německé“ straně a mnohé pobělohorské rody na straně „pročeské“. V Předlitavsku, jedné ze dvou částí habsburské říše (tvořilo ji Rakousko, Čechy, Morava a moravské Slezsko, na jihu Terst a okolí, Istrie, Dalmácie a Kraňsko – dnes Slovinsko – a na severovýchodě Halič a Bukovina, dnes součásti Polska a Ukrajiny), zdaleka nepanovala jednotu. Stále větší početní převahu tu nabývali Slované. Dle práce Jan Němeček, Jan Kuklík: *Od národního státu ke státu národnosti?* Karolinum Press, podle posledního předválečného sčítání lidu v roce 1910 se v Předlitavsku nacházelo: 9 950 266 příslušníků Němců, 6 435 983 Čechů, Moravanů, Slováků, 4 967 984 Poláků, 3 518 854 Rusínů, 1 252 940 Slovinců, 73 334 Srbo-Chorvatů, 768 422 Italů, 217 115 Rumunů a 10 974 Maďarů. Tedy Němců přesněji německy mluvících (*Mutterschprache*) byla menšina. Také v uherské části, Zalitavsku, tvořili Maďaři menšinu, a to i po započítání cca sto tisíc Sikulů (Sékelů) na hranicích s Maďarskem. (Původ Sikulů není zcela jednoznačný. Podle názoru některých se jedná o pomadžarštěný turkický národ).

V celém Rakousko-Uhersku pak žila relativně početná germánská skupina skládající se z Rakušanů, českých a moravských Němců a dalších skupin tzv. *Volksdeutsche*. Ti pak byli vnitřně silně rozdělení. Na příznivce Habsburků a Rakouska jako státu. Ale zároveň zde byla agresivní skupina německy mluvících obyvatel žijících jak

v Rakousku a na dalších územích Předlitavska a Zalitavska, kteří usilovali o likvidaci Rakouska jako samostatného státu a o jeho splnutí s Německem. U nás se pak z této skupiny ve 20. letech rekrutovali henleinovci.

Již od začátku 19. století (viz uvedené texty K. Marxe a mnoha tehdejších německých nacionalistů) se Němci v tehdy roztržštěných německy mluvících státech „an gró“ obávali Slovanů. A v zemích Koruny české se Češi – obávali Němců. Stejně tak v dalších oblastech Poláci, Slovinci, Rusíni, Rumuni atd.

Velkoněmci, v Německu i Rakousko-Uhersku, a Volksdeutsche (tedy Němci, jejichž mateřským jazykem byla němčina, ale kteří žili v Evropě mimo státy s německou majoritou) chtěli sjednocení. To se pak přetvořilo do hesla *Heim ins Reich! Friedensverträge sind nur Menschenwerk!* (Domů do říše! Mírové smlouvy jsou jen lidské dílo!) To prvně zaznělo v roce 1918 v Grazu (problém konfliktu Rakušanů a Slovinců). On ten překlad je ostatně dvojznačný: „Heim“ značí „domov“ ale Heimat je „vlast“.

Situace byla poněkud schizofrenní. Všichni se báli všech.

Z německých nacionalistů se rekrutovali zastánci pangermanismu, jedním z nich byl třeba socialista Karl Marx (původem německý žid), kteří zuřili, že slovanské pluky složené z Chorvatů, Slovinců, Poláků a Čechů udržely císaře Františka Josefa I. na trůně za revoluce 1848.

Mezitím se v českých zemích objevil politický směr zvaný austroslavismus. Nerealizovatelnost austroslavismu se ukázala po vytvoření rakousko-uherského dualismu, na základě tzv. rakousko-uherského vyrovnání v únoru 1867, kdy svá práva získali Maďaři na německy mluvící Vídní s nevyslovenou, ale zásadní podmínkou, že se spojí s německy mluvícími Rakušany proti rakouským Slovanům. V roce 1867 se ukázalo, že vstřícný vztah vůči Rakousku a Habsburkům, které pomohli obecně Slované, a tedy i Češi a Moravané, udržet na trůně, se vůbec nevyplatil.

Zpočátku po roce 1848 Češi stejně jako většina Slovanů v rakouské říši věřili, že dojde k dohodě. Byl to však omyl. A začalo to tak pěkně.

V září 1868 bylo přijato chorvatsko-maďarské vyrovnání, které zajistilo částečnou autonomii Chorvatsko-Slavonska, tedy i Slovinců, v rámci uherské části státu. Začalo být připravováno i rakousko-české vyrovnání. Císař František Josef I. navštívil Prahu roku 1868 a osobně se pokoušel o dohodu s českými zástupci. Byl však pod tlakem rakouských a českých Němců, a tak teprve o tři roky později pověřil hraběte Karla Sigmunda von Hohenwarta vytvořením vlády, která se pak pokoušela o dohodu s Čechy. Čeští političtí představitelé sestavili tzv. fundamentální články a špelo se k dohodě. Pangermanisté němečtí i rakouští se této dohody obávali a měli silnou podporu v představiteli Uher Andrássem, kterého pak podporovala a obdivovala manželka Františka Josefa I, ona slavná Sisi. A ženská v politice, řídící své kroky nikoli hlavou, to je vždy malér. Nakonec císař jednání s Čechy zastavil, nenechal se korunovat českým králem, čímž politicky ponižil českou pozici, a vše dospělo ke krachu.

Měli bychom si z této doby pamatovat: Maďaři, kteří vedli proti Vídní válku, získali spoluvládu. Chorvati a Slovinci, vždy připravení i silou chránit své zájmy, získali alespoň částečnou suverenitu. Češi, kteří byli neustále loajální k císařskému dvoru a hledali morální a demokratické způsoby dohody, nezískali nic a naopak ztratili. Jejich konkurenti – německy mluvící obyvatelé českých zemí – se cítili na koni. A jistý Karl Heinrich, německý publicista, který se pouštěl i do filozofie a ekonomie, se vši vážností napsal:

Úplný zánik Slovanů jest požadavkem evropské kultury, protože budou poněmčeni a pomad'arštěni. Je to banda lupičů a příští světová válka přinese jejich zánik. Čechové, k nimž chceme Moravany a Slováky počítat, ačkoliv se řečí i minulostí od sebe liší, neměli nikdy svých dějin – a tento neexistující národ činí si nárok na samostatnost? Nemají žádného práva na národní samostatnost a nemohou jí nikdy dosíci. (Viz Petr Hora Hořejš, Toulky českou minulostí.)

V tomto okamžiku začal tedy konec nadějí na nějakou dohodu o rovnoprávném postavení Čechů a vůbec Slovanů s německy mluvícím obyvatelstvem v Rakousku (*Cisleithanien*) – tedy Předlitavsku. Rakousko byla jedna ze dvou částí Rakousko-Uherska v letech 1867–

1918 s hlavním městem Vídní. Od druhé části, Zalitavska – Transleithanien, neboli Uherska, jej oddělovala řeka Litava, maďarsky Lajta, německy Leitha.

Dalším zásadním konfliktním německým programovým dokumentem byl Linecký program (*Linzer Programm*), který byl vyhlášen představiteli německých nacionálních stran v Rakousku na setkání v Linci v srpnu 1882. Jeho autory byli vůdce rakouských *Burschenschaften* (buršáckých spolků) Georg von Schönerer, Heinrich Friedjung a představitelé rakouské sociální demokracie Viktor Adler a Engelbert Pernstorfer. Základem Lineckého programu byla představa o oddělení Rakouska – *Deutschösterreich* – od ostatních částí monarchie včetně připojení zemí Koruny české k Německu. (V roce 1918 pak byl na chvíli skutečně vyhlášen pseudostát *Deutschböhmen*).

Program požadoval zachování německé politické hegemonie v Předlitavsku a výsadní postavení němčiny jako státní řeči. Navrhoval jmenovitě odloučení rakouských a českých zemí od Haliče, Bukoviny a Slezska a jejich užší připoutání k Německu (požadavek rakousko-německé celní unie). Obsahoval i sociální reformní návrhy ve prospěch středních vrstev, na které se snažil nejvíce působit. Tyto výhody však byly koncipovány tak, aby hlavně upřednostňovaly německy

mluvící členy střední vrstvy. Mezitím se změnilo mezinárodní postavení habsburské monarchie poznamenané porážkou od Pruska roku 1866, která ji přivedla do závislého postavení na Německu.

Souběžně s hledáním opory v Německé říši docházelo v rakousko-uherské monarchii k hnutí na obranu výsadních a vedoucích pozic německého národa, k prudkému růstu nacionálního hnutí. Německý nacionalismus v Rakousku měl však jiný charakter než v Německu. Nebyla to, a také nemohla být, expanzivní snaha po dobytí světa, ale právě naopak jen obrana výsadního postavení proti postupujícímu rozvoji neněmeckých národů v monarchii. Rakouský nacionalismus byl bezprostřednější, lidovější – *völkisch*, jak říkají němečtí autoři. Byl přímo spojen s každodenním politickým bojem. To mu dodávalo konkrétnosti. Jeho představitelé byli hlučnější, v místním měřítku výbojnější, osobně přímo zaangażovaní a nesmířitelní. V roce 1880 byl založen *Deutscher Schulverein* (Německé školní sdružení), který měl pečovat o udržení a posílení německých státních škol v „ohrožených územích“, čímž bylo míněno hlavně jižní Rakousko a Čechy a Morava. Prostřednictvím sítě důvěrníků byla z Německa dopravována do Rakouska finanční podpora pro německé národní hnutí ve smíšených oblastech Rakouska (viz V. Olivová: *Rakouská politika v českých zemích*, www.ceskenarodnilisty.cz).

Hlavní problém byl nejen politický, ale i psychologický. Rakouští a čeští Němci se považovali (dodnes v duchu považují, ač to veřejně nepřiznají, viz vyjádření nedávné české ministryně spravedlnosti za ANO Válkové, jež má německo-české kořeny, o nadřazenosti německé kultury nad českou) ve vztahu k Slovanům a speciálně odbojným Čechům za ty, kdož stojí nad nimi. Jak říká i rakouský odborník na tyto vztahy Alfred Payrleitner, Němci se považovali za „panský národ“. Na Čechy se dívali, jak dokládá tento rakouský intelektuál, když cituje noviny *Kärntner Allgemeine Volkszeitung* (vycházely v Korutanech, kde sídlí také Slovinci) z 5. července 1897, které byly společně s deníkem *Grazer Tagblatt* orgánem Německé strany lidové v alpských zemích.

Grazer Tagblatt zase napsal o volbách do rakouského parlamentu:

Posměšně a s úšklebkem vstupuje lupičský rusofilní frocek (Slované) do německého domu. Ještě sto let a v Ostmark Gau [míněno Rakousko ve smyslu „východní německá zem“] už nezazní ani jediná německá hláska, jediný radostný německý alpský popěvek už nebude znít do údolí a vzduchem se nezateteli jako výraz radosti srdce a životního štěstí jediná německá sladká ukolébavka od německé matky (...) povstaňte, potomci od Mars la Tour, Gravelotte a Sedanu [německo-francouzské bitvy], povstaň, ty sílo rekova, ty sílo Siegfriedova, hodina, která rozhodne o bytí a nebytí tvého lidu v Ostmark se blíží.

Že to nebylo myšleno obrazně, ale doslova, o tom svědčí obraz Bitva u Mars la Tour 1870, který byl pro Němce čímsi jako pro Čechy obrazy husitských vojsk vyhánějících „Němce-papežence“ od Mikoláše Alše.

Bitva u Mars la Tour, 1870

Deník *Grazer Tagblatt* z 8. července 1897 se ve svém boji proti českému vlastnímu státnímu právu dovolává dokonce ideologické pomoci Merovejců (královský a císařský rod 481–843 ve Francké říši) a Markomanů. Ti sídlili podle římských historiků také na územní středních a jižních Čech cca od roku 9 př. n. l. Markomani po prohraných válkách s Římem z Čech ustoupili. A pak kolem 4. století z historie zmizeli. Ostatně na ně se nesmyslně, ale politicky úspěšně odvolá-

vá sudetoněmecký landsmanšaft dodnes. To když tvrdí, že Germáni jsou původními obyvateli Čech a Moravy a prvním českým králem že byl náčelník Markomanů Marobud. Deník *Grazer Tagblatt* přináší z Německa převzatý článek o výzkumech známého nacionálního učenice Hermanna von Pfister-Schwaighusen. Ten považuje „pokrevní souvislost“ mezi Němci z Čech a starými Germány za prokázanou. Českým přistěhovalcům prý byl vstup do „německého říšského území“ povolen merovejskými králi jako takzvaným „pasteveckým slovanským hostům“. A toto jsou prosím všechno citáty autentických výroků rakouských Němců, týkající se pouze řešení otázky možnosti, aby byla v Rakousku používána jako úřední řeč i čeština!

Po tzv. rakousko-uherském vyrovnání a odmítnutí císaře nechat se korunovat českým králem se začala část Čechů vracet k ideji panslavismu, tedy opřít se v národnostním a státním zápase o Rusko. Pravda je, že tento směr neměl u nás po vzniku ČSR žádné výrazné postavy – až na ministerského předsedu první československé vlády dr. Kramáře, který byl rusofil.

Panslavismus, kulturně-politické hnutí, vznikl v 19. století a usiloval o sjednocení slovanských národů střední a východní Evropy pod ruskou patronací. Panslavisté tvrdili, že německá a latinská kultura západní Evropy je již vyčerpána a že musí ustoupit nastupující mladé a „čisté“ slovanské kultuře.

Politický a ideologický obrat Ruska po roce 2010 pod vedením Putina je právě historicky napojen na toto hnutí. Od 70. let 19. století byl panslavismus výrazný i v zahraničně politických otázkách v souvislosti s přímou politickou a vojenskou úlohou Ruska při vytváření národních států na Balkánském poloostrově (Srbsko, Bulharsko) a stal se významnou ideologií ruského nacionalismu.

Od konce 80. let 19. století u nás ztrácel panslavismus vliv. V modifikované podobě se objevil na začátku I. světové války v souvislosti se založením vojenské České družiny.

České politické diskuze, jak dále pokračovat ve vztazích Čechů a Moravanů k Rakousku, byly nakonec rozřešeny tím, že císař 25. 7.

1914 uzavřel říšskou radu a 28. 7. 1914 vyhlásil Srbsku válku. Panovník pak společně s vládním kabinetem řídil zemi pomocí 14. paragrafu základního státního zákona ze dne 21. 12. 1867, který umožňoval měnit a vytvářet zákony pomocí tzv. císařských nařízení (dával Františku Josefovi možnost vládnout v případě rozpuštění parlamentu absolutisticky). V důsledku toho byly zrušeny porotní soudy a zavedeny výjimečné trestní senáty, pravomoc vojenských soudů byla rozšířena i na civilní obyvatelstvo, trestné činy jako velezrada, urážka majestátu, rušení veřejného pokoje a řádu, pozdvižení, vzbouření, sabotáže atd. byly převedeny pod pravomoc vojenských soudů a zavedena tuhá předběžná cenzura nad tiskovinami. Český národ, resp. hlavně jeho vzdělaná část zareagovala na počínající válku tak, jak to v Rakousku zřejmě málokdo očekával. A to včetně velké části českých politiků do té doby loajálních k Rakousko-Uhersku a hlavně k císaři.

Aniž by kdokoli veřejně vystoupil a vyhlásil český národní program, byli lidé stále více přesvědčeni, že na konci války buď budeme mít vlastní stát (počítalo se s královstvím), nebo Češi poznají takovou perzekuci, jakou nezažili ani po Bílé hoře. Tomu odpovídalo i chování jednotlivců.

Češi v zahraničí žádali na tamních ruských velvyslanectvích o přijetí do ruské armády. Pokud byli zařazeni do c. a k. jednotek, často přebíhali k nepříteli. Češi a částečně i Slováci žijící v Rusku se hlásili do ruských jednotek.

Již 20. 8. 1914 přijal ruský car Mikuláš II. první deputaci Českého komitétu, 17. 9. druhou deputaci a 28. 9. byl k ruské armádě přičleněn první český vojenský oddíl, tzv. Česká družina. Zároveň s tím byl ve Francii 22. 8. 1914 vyhlášen odvod českých dobrovolníků, takže u třetího praporu C I. pluku Cizinecké legie vznikla česká setnina.

Ostatně tyto tři druhy směřování – tedy podřízení se Německu, vytvoření jakéhosi nadnárodního soustátí (bez Německa) na obrysech Rakouska před dualismem (tzv. Visegrád) anebo opření se o Rusko – jsou implicitně i explicitně obsaženy v české politice dodnes.

Po vypuknutí I. světové války nebylo zpočátku jasné, jak se bude situace vyvíjet. Postupně ale vysvitlo, že v případě vítězství Němec-

Pravoslavný obřad svěcení praporu při slavnostní přísaze České družiny na Sofijském náměstí v Kyjevě, když předtím zástupci Čechů jednali s carem Mikulášem o vytvoření „Československého království“.

ka a Rakouska bude ohrožena existence českého národa v Čechách i na Moravě a také dojde k praktickému zničení nepočetného slovenského národa stále více se nacionalisticky fanatizujícími Maďary.

Již od roku 1914 byly v armádě i zázemí běžně prováděny popravy českých „rebelů“. V rakouské armádě i v jednotkách tvořených Čechy (připomeňme si, že na straně Rakousko-Uherska bojoval jeden milion čtyři sta tisíc českých vojáků!) bylo zakázáno velet a někde dokonce mluvit česky. Situace vedla k odchodu profesora Masaryka a dalších politiků (např. Eduard Beneš) do zahraničí a vytvoření české Maffie. To byl hlavní pracovní orgán českého domácího odboje od počátku do konce I. světové války. Maffie řídila zpravodajskou a konspirační činnost a předávání informací a udržovala spojení se zahraniční sekci. Její činnosti se účastnilo přes 200 osob, takže byla jednou z nejrozsáhlejších ilegálních skupin za I. světové války.

Současně došlo v zahraničí ke zpočátku místnímu, ale později centrálně organizovanému vytvoření samostatného zahraničního českého vojska – legie. Důvodů a impulzů bylo více. Například napjatá situace v Rusku, Srbsku, Itálii, Francii atd. Češi a Slováci zde byli na jedné straně ohroženi jako příslušníci nepřátelské mocnosti represemi ze strany států, v kterých dleli, na druhé straně pak byli většinou osobně silně protirakousky a protiněmecky zaujatí.